

Eliete je normální žena po čtyřicítce, na jejího života není alespoň na první pohled nic výjimečného. Její dcery tráví čas převážně na internetu nebo v čínech a s manželem je jednodušší propojit se na Facebooku než setkat se doma. O znovuoživení jejich vztahu přitom věčně nepřítomný partner nejeví zájem.

Místo aby propadala zoufalství, se Eliete přináhá na internetovou seznamku, kde navzdory posledním plánům nachází něco nečekaného – ze bývalé zaroučené lásky? Nová zkušenost však přináší i nové dílky miluje ji její virtuální nápadník tak, jako dokázali milovat hrdinové z časopisu pro náctileté, které obdivovala v dětství? A co to proboha znamená, když její dědečnu trpící babička prohlásí, že má její rodinná historie co do činění se zesnulým portugalským diktátorem?

Je obyčejný život každodenním dramatem? Nejspíš ano, ale přesto zpravidla přináší řadu komických okamžiků. Eliete – Obyčejný život je portrétem ženy utopené v nudě a lhostejnosti rodiny, jakési madam Bovaryové, která se rozhodne vzít otěže svého života do vlastních rukou a zažít milostné dobrodružství v éře moderních seznamek.

Eliete – obyčejný život

ELETE

DULCE MARIA CARDOSO

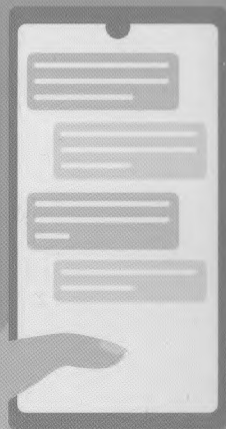

www.nakladatelstvi-bourdon.cz

nakladatelství
BOURDON

DULCE MARIA CARDOSO

ELIETE

— obyčejný život

SOUČASNÁ EVROPSKÁ
LITERATURA

nakladatelství
BOURDON

Photography by Tiago Miranda

Dulce Maria Cardoso je jednou z nejvýznamnějších portugalských spisovatelek. Narodila se v roce 1964 a dětství strávila v africké Angole, odkud se do Portugalska vrátila v roce 1975, krátce po Karafiátové revoluci a osamostatnění Angoly. Pracovala jako právnička a zároveň se věnovala psaní filmových scénářů.

Jako autorka získala za svá literární díla mnohá ocenění, například Cenu PEN klubu či Cenu Evropské unie za literaturu. Román *NÁVRAT* ji v Portugalsku v roce 2011 vynesl Zvláštní cenu kritiky a stal se Knihou roku.

Se svým románem *ELIETE – OBYČEJNÝ ŽIVOT* pak Dulce Maria Cardoso dosáhla druhého místa ceny Oceanos Prize 2019.

SOUČASNÁ EVROPSKÁ LITERATURA * * * * *

Tato kniha je součástí projektu financovaného Evropskou unií s názvem Kreativní Evropa, který je zaměřený na podporu menšinových evropských jazyků. Hlavním cílem tohoto projektu je podpora kulturní a jazykové rozmanitosti, posílení nadnárodního oběhu literatury a lepší přístup čtenářů ke kvalitní literatuře z jiných jazyků, než jsou jejich vlastní. Projekt Kreativní Evropa se kromě podpory menšinových evropských jazyků zaměřuje i na podporu méně zastoupených literárních žánrů a osvědčil se jako cenný nástroj pro propagaci vítězů Ceny EU za literaturu (EUPL).

S podporou Evropské unie vydává nakladatelství Bourdon sedm různorodých knih, které spadají pod projekt Kreativní Evropa. Tato díla jsou přeložena z menšinových jazyků, jako je například islandština, katalánština, norština, maďarština, řečtina a další.

ELIETE

- obyčejný život

DULCE MARIA CARDOSO

*Poděkování Hannelore Nadolny,
která v době pandemie poskytla pro překlad cenné informace
z minulosti i současnosti Cascais a okolí.*

Pro Cluda a pro Ru.

*Pro Tomáse a Vicenta,
nově přichozí do tohoto
světarožkladu.*

*Y no sabe morir ni vivir: Y no sabe
que el mañana es tan sólo el hoy muerto.*

*A neumí ani umřít ani žít: A neví,
že zítřek je pouze mrtvý dnešek.*

DULCE MARÍA LOYNAZ

ADDITIONAL NOTES

1. The first part of the report is devoted to a description of the experimental apparatus and the method of measurement. It is found that the results are in good agreement with the theoretical predictions.

2. The second part of the report is devoted to a discussion of the results and their significance. It is concluded that the results are of great importance for the understanding of the phenomenon.

3. The third part of the report is devoted to a comparison of the results with the results of other workers. It is found that the results are in good agreement with the results of other workers.

REFERENCES

Já jsem já, a co je mi po Salazarovi, do hajzlu! Nějaký diktátor vládne v Portugalsku skoro padesát let, už je skoro dalších padesát po smrti, a najednou se objeví v mém životě. Jen tak zničehonic, jako by tady byl odjakživa a dál všechno ovládal. To jsem přece nemohla dopustit.

Zdá se mi, že Salazar se mi vlastně začal plést do života od toho okamžiku, kdy mi zavolali z nemocnice kvůli babičce, ač to bylo víc než pět měsíců před nocí, kdy propukla ta velká bouřka.

Maminka v nemocnici pořád dokola opakovala: Tchýně to měla v hlavě vždycky srovnané, nevím, jak se to mohlo stát. Pro nikoho nebylo tajemstvím, že maminka neměla babičku ráda. Jsme prostě každá z jiného těsta, prohlašovala, když byla dobře naložená, ale jindy prostě jen klela: Ať do ní hrom uhoď, ať si ta stará klidně umře někde daleko, mně je to úplně jedno. Ale v nemocnici vyznívaly její obavy upřímně a bylo až překvapivé, jak obtížně se smiřovala s tím, že to babičce v jednaosmdesáti takhle přeskočilo v hlavě. To není možné, tchýně se přece nemohla najednou ocitnout mimo, když předtím byla úplně v pořádku,

naléhala na lékaře, jako by se jí opakovaním nevěřících výkřiků mohla otevřít kouzelná dvířka k pochopení babiččiny na stavu. Lékař maminčiny komentáře zdvořile pominul, obrátil se ke mně a zeptal se: Zaznamenala jste v babiččinem chování nějakou změnu už před touhle epizodou? Oním jedním slovem epizoda shrnul všechno babiččino podivné chování, to, že odešla z domu v noční košili a ve střevících, v nichž chodila na mši, v tom úboru se pak potulovala po Cascais, až nakonec upadla v krámku s upomínkami v Rovné ulici a poranila se na čele. A my jsme ji s maminkou našly v nemocnici, plačící, ležící na nosítkách a s ránou na hlavě už ovázanou bílou gázou. Znepokojeně a s úzkostí neustále opakovala, že potřebuje zajet do Lisabonu. Co je to za nesmysl, vždyť Lisabon vždycky nenáviděla, polekala se maminka, třeba něco omylem vypila. Tomu nic nenasvědčuje, odpověděl doktor, mladý lékař mluvící monotónním hlasem a používající drahý parfém. Z maminky byla cítit kolínská, kterou si kupovala v drogerii v Policejní ulici po půllitrových baleních, tedy v lahvičkách dvojnásobného objemu, než byla ta od parfému Bien-être, již měla na komodě v ložnici. Kdekoliv na světě bych poznala tu syntetickou rozmarýnově citronovou směsici, linoucí se z maminky, z jejího vyholeného podpaží, faldů na bříse i oblých stehen, kdekoliv na světě bych poznala tu vůni z večerů u televize, během nichž jsem jí usínala na klíně.

Bůhví, co si ještě vymyslí, zoufala si maminka slovy pro ni neobvyklými, protože na rozdíl od babičky nechtěla mít s Bohem nikdy nic společného. Taková zatracená smůla,

lamentovala, zvedajíc při tom obočí, jako to dělaly v okamžicích úzkosti a obav hrdinky ve fotografických seriálech o lásce. Jestli byla maminka na něco opravdu hrdá, byly to právě její fotoseriály. Sešitky, v nichž každý týden vycházely, si dala svázat po deseti exemplářích do rudozlatých desek, a když jsme se přestěhovaly z babiččina domu do nového bytu, vystavila si je na polici z borového dřeva zakoupené ve Vassoureiro, obchodě s domácími potřebami. Jak se někdo může dostat do takového stavu? ptala se maminka, stejně rozrušená jako já. Stav, který měla na mysli, bylo zoufalství, jež se babičky zmocnilo. Odvezte mě odsud, odvezte mě odsud, dovezte mě do Lisabonu, vykřikovala prosebně a snažila se přitom sundat si noční košili a vytrhnout si kanylu připojenou k lánvi s infuzí.

A než jsme tomu stačily zabránit, babička si roztrhla košili a nestydatě odhalila svoji nahotu, růžové bradavky zakončující chvějící se výstupky ňader, dokonalý trojúhelník šedivých chlupů pokrývajících její pohlaví, bělost kůže, na níž čas dal vyniknout vráscitosti rukou a krku stejně milosrdně a umělecky jako prasklinám na starém nádobí, odhalila své tělo, na němž bylo všechno uměřené a bezbranně křehké. Dosud nikdy jsem neviděla babičku nahou. S výjimkou tváře a rukou se její tělo celý život ukrývalo v černé: v černé sukni, černém svetru, černých punčochách a černých botách. Když jsem byla malá, představovala jsem si je jako tělo jedné z figurín ve sva-tebním salonu, v němž pracovala maminka, tělo z umělé hmoty, k němuž přidělali staré ruce a starou hlavu. Podle

úsilí, s nímž je skrývala, jsem časem došla k názoru, že babička chtěla, abychom právě k takovému závěru dospěli. Smutek, střidmost a strohost jejího oblečení i chování sice nezakrývaly její krásu, ale teprve tehdy, kdy jsem ji uviděla svlečenou, jsem si uvědomila, že dokázaly zamaskovat opravdu svůdnou ženu, jíž bezesporu byla. Pro babičku znamenala nahota ďáblovu pokušení jako ostatně téměř všechno v životě, ďábel neúnavně osnoval lsti, takže i babiččina bdělost musela ještě neúnavněji sílit, a proto: Pojď sem, Eliete, zavolala na mě babička jednoho odpoledne v době pro mě ještě téměř celistvé a nedotčené. Procházela jsem kuchyní na dvůr v modrých plavkách s bílými hvězdičkami, které mi koupila maminka na trhu, a chtěla se postříkat hadicí. Pojď sem, Eliete, teď už jsi skoro žena, nemůžeš se tady takhle producírovat. Babička seděla na lavici z tmavého dřeva u vchodu na verandu a loupala boby, její ruce byly tenkrát ještě uchráněné před stářím, jež je učinilo křehkými a třaslavými, pan Pereira byl jako obvykle zavřený v kanceláři na druhé straně domu a maminka v práci, v obchodě vzdáleném od vlaku i autobusu, kterým v podvečer přijížděla. Nesla jsem si oranžový bavlněný ručník a hodlala si ho rozložit na betonovou dlažbu – můj kamenný ostrov téměř uprostřed dvora.

Odpoledne se o letních prázdninách tak vlekla, že byla jako přilepená jedno k druhému a nakonec se slila v jedno jediné nekonečné odpoledne. V mém malém světě mě změny stále, neúnavně přiváděly k počátku něčeho dalšího, květy granátovníku ohlašovaly konec léta, zimní světlo

zlatilo plody kaki, pomeranče dozrávaly pro džem, který se pak ukládal do spíže ve skleničkách označených štítky, na něž babička napsala *hořké pomeranče*, shánčliví mravenci spěchali po cestičkách, ptáci se ukryvali ve větvích stromů, slunce si dopoledne hovělo v babiččině pokoji, odpoledne vyspávalo siestu v mém a mamčině a měsíc se v noci toulal, kudy se mu zachtělo.

Vestoje jsem si namířila konec zelené hadice na hlavu a všechny svaly mého útlého těla se stáhly v očekávání, až studená voda vytryskne z útrob země a rozbouří mi tělo, abych se vymanila z kouzla onoho nekonečného odpoledne a aby se mé tělo, vedené již vlastní vůlí, začalo hýbat. Feime aime gona live forevare, slyšela jsem se zpívat v těch plavkách s bílými hvězdičkami a nohama špinavýma od hlíny. Feime aime gona live forevare, neuměla jsem ani slovo anglicky, život tehdy ještě sloužil jen k tomu, aby mi poskytoval dětství, z něhož se nikdy nevymaním.

Nechala jsem si studenou vodu stékat po těle, kůže na ruku se mi nakrabilala a rty mi zmodraly, jen ještě chvílku, jen ještě chvílku, studená voda z útrob země mi stékala po těle, až jsem začala lapat po dechu. Čím déle jsem to vydržela, tím větší rozkoš jsem cítila, když jsem se pak natáhla na ručník na betonové dlažbě. Jen ještě chvílku, jen ještě chvílku. Teplo dlažby mi pronikalo do těla všemi póry a vracelo mi ho zkrocené, již opět pokorné. Otevřela jsem oči a zadívala se na pohyb oblaků, hledala jsem v nich zvířata, delfín ovíjející tygří hlavu a vzápětí

se natahující v hada, nebe ještě nepočárané letadly, nezměrný a rozkouskovaný svět. Pojď sem, Eliete.

Modrá smaltovaná mísa byla téměř plná zelených ledvinovitých bobů, od nichž babička nezvedla oči, dokud její prsty soustředěně s prasknutím otvíraly lusky, které se pak vršily vedle mísy na listech novin a jež jsme potom pokrájené hodily slepicím do popeliště mezi garáže a zadní zdí dvora, obehnaného drátěným plotem se šestiúhelníkovými oky a zakrytého stříškou z vlnitého plechu. Slušná dívka nemůže takhle chodit po domě, nemůže ukazovat ostatním, co patří budoucímu manželovi. Babiččinou největší snahou bylo zkrotit mé tělo i moji duši. Nechceš přece být jako ty ostatní, že ne? Ty ostatní, ty nestydy na scestí, odsouzené do pekla skřípějícího zuby, s plameny vyššími než hory, ty poběhlice, jimž jsem brzy tajně záviděla. V té době jsem se už nezabývala podrobnostmi z babiččiných historek, už jsem se jí neptala, jak by se Bůh rozhodl komu vyhovět, kdybych ho já prosila o slunce a ona o déšť, protože už jsem znala odpověď nazono: To se neptáš ty, to jsou ďáblovy úklady, on se ptá za tebe. Potom mi babička vždycky vysvětlovala, že ďábel v nás vyvolává pochybnosti o tom, že Bůh nám v patřičnou dobu vyjeví všechno, co má být vyjeveno, a důkazem toho, že Bůh stojí vždycky při nás, jsou zázraky, o nichž se dozvídáme při mši, o Izákovi, synovi Abrahama a Sáro, o maně, když vyvolený lid přecházel přes poušť, o Eliášovi, kterého opatrovali potravou krkavci, o pádu hradeb Jericha. Bůh mi dá v pravý čas všechno, co potřebuji.

Rozpor mezi okamžikem zjevení nějaké potřeby a jejím uspokojením zjevně slouží Bohu, jenž nade mnou bdí a je všemocný, k tomu, aby zkoušel moji víru.

Toho odpoledne jsme ale ani já, ani ďábel nekladli žádné otázky. Oba jsme věděli, že moje tělo se změnilo a že se nezadržitelně dovlaklo k přeměně. Ta změna začala nenápadně dvěma kopečky, jež se stydlivě vypínaly na hrudi, dva kopečky, které jsem se snažila zploštit tlakem na matraci, tím, že jsem spala vždycky na břicho, dva kopečky, které mě bolely blízko srdce a z nichž si kluci dělali legraci. No tak, Eliete, dotyk hrudí, ale bacha, ať při tom míč nepraskne, kluci se svou plochou hrudí snili při fotbalu o Maradonovi, Platinim, Rummeniggeovi a dalších, jejichž jména se zhusta objevovala v jejich hovorech. Byla bych dokázala odrážet jejich posměch, kdyby po kopečcích na hrudi nenásledovaly ty ostudné tmavé chlupy mezi nohama a v podpaží, stehna, jež se mi začala v džínách zaoblovat jako vepřové kýty, a také páchnoucí pot dospívající holky, překrývaný deodorantem ve spreji, který maminka kupovala ve stejné drogerii jako falešný parfém Bien-être a který mě svěřil.

Pojď sem, Eliete. Věděla jsem, že na mém těle už není nic stejné, že ze mě začala vycházet krev, tmavá a hustá, a každý měsíc mě nutila užívat vložky. Měla jsem hlavně strach, že si někdo všimne, že mám vložku, a kluci zase začnou se svými vtípky. Hele, Benfica hraje doma: Spas se, kdo můžeš, poněvadž dneska je den rudého moře, výbuchy

smíchu odhalující vady chrupů, jejichž zuby mnohdy ještě nenašly správné místo v dásních, smích kluků s tvářemi pořezanými žiletkami, jež narážely častěji na uhry než na vousy. K tomu se ještě přidal strach, že ta odpudivá krev, která ze mě vychází, mi ušpiní kalhoty nebo sukni, a ještě ta nová ponižující nutnost často si vložku na záchodě vyměňovat, a vůbec všechna další nová omezení: to, že vložky nesměly zůstat ve skřínce v koupelně, aby na ně pan Pereira nenarazil a nebyl tím zaskočen, když si hodlal nanést s hlučným pleskáním dlaní na tváře svoji vodu po holení Old Spice. Muži tyhle věci neradi vidí, řekly mi maminka i babička. Okolnosti menstruace byla jedna z mála věcí, na níž se obě shodovaly, muži neradi vidí balení vložek, nechtějí slyšet o bolestech břicha ani o nutkavé chuti na čokoládu, menstruace je ženská záležitost stejně jako vyšívání, vaření a domácnost, záležitost, o níž se mluví tlumeně a je doprovázena celou řadou zákazů. Během těch dní jsem si neměla mýt hlavu, chodit bosa, chodit na hřbitov ani na pláž, cvičit, protože tělní otvor je otevřený a krev by mohla stoupnout do hlavy a už nepřestat téct. Ač byly v zásadě v této záležitosti zajedno, v některých podrobnostech se maminka a babička neshodovaly: podle maminky jsem si mohla mýt vlasy, pokud by to netrvalo příliš dlouho, cvičit, pokud nebudu viset hlavou dolů, i jít na pláž, pokud nebudu ležet na slunci. K maminčiným a babiččiným příkazům a zákazům přibývaly chaotické informace od kamarádek a spolužaček, od Mileny, která používala tampony bez ohledu na riziko ztráty panenství, od Clary, která znala lektvar zabraňující nafouknutí

břicha, od Paulinhy, která zastavovala krvácení koupelemi v ledové vodě, a tak jsme držely při sobě a sdílely pýchu našeho společného osudu budoucích rodiček. Hrdě jsme každý měsíc krvácely, i když nám život znepríjemňovaly bolesti břicha, uhry na tváři a vložky, s vědomím toho, že jestliže budeme krvácet, můžeme naplnit osud, jenž je určen jen nám – přivést na svět děti. To nejhorší, co se ženě mohlo stát, byla neužitečnost, a co se toho týkalo, stačilo si vzpomenout na příklad paní Rosalindy, která bydlela o dva domy níž než babička, ta byla nucena vychovat ty dva malé snědé parchantíky svého manžela, a ještě se nechat urážet a mlátit. Ta nešťastnice mu nemohla dát děti, vysvětlovala nám babička, a v těchhle případech je oni mají s jinými. Jelikož už se vědělo, že to tak je, paní Rosalinda děkovala Bohu za to, že unikla osudu neužitečných žen, jímž je, jak je známo, opuštěnost.

Když v samoobsluze pan Pascoal zastoupil manželku u pokladny, zdržovala se maminka v uličkách mezi regály, jako by si prohlížela vitríny v muzeu. Když mužští něco vidí, hned začnou vyvozovat různé závěry, řekla mi jednou maminka s tajemným výrazem poté, co balení vložek uložila dospod pod ostatní nákup, a když jsme prodlévaly mezi policemi s čisticími prostředky a hygienickými potřebami. Pokud to nespěchalo a v případě, že se paní Pascoalová zdržela a nevrátila se hned k pokladně, maminka vložky nekoupila. Vezmeme je příště, říkala, jako by jí v tom momentálně zabránila nějaká vyšší síla. Když to bylo naléhavé, maminka vzdychala, jako by hodlala

podstoupit bůhvíjakou obět, a obezřetně položila vložky na malou podložku u pokladny, aniž se odvážíla zvednout oči k panu Pascoalovi, který pak zřejmě hloubal nad tím, nad čím muži hloubají při pohledu na určité věci.

Pojď sem, Eliete. Od toho odpoledne jsem se už nikdy neosvěžovala na dvoře hadicí a plavky jsem nosila jen na pláži, kde se kvůli zdraví nemuselo zachovávat dekorum, jelikož moře mi dělalo dobře hlavně na alergie, které mi ztěžovaly dýchání, i na uhry, jež hyzdily moje už beztak málo přitažlivé rysy. Nejraději jsem chodila na pláž u restaurace Tamariz, ale nejčastěji jsme chodily na Královninu, tu měla nejradši maminka. Přišly jsme tam vždycky dost brzy, za chládku, kdy slunce ještě nesvítilo, abychom zabraly místo uprostřed u skály, kde se sdružovali návštěvníci pláže stejně prozíraví jako my, a teprve když slunce začalo hřát, svlékly jsme se do plavek. Den co den maminka probírala s ostatními rodinami výšku vln, hladinu, vždycky přesnou předpověď přílivů a odlivů a téměř vždycky chybnou předpověď teploty a mlhy, jež jí bránila v pohledu nahoru, kde se na útesech, táhnoucích se podél pláže, tísnily vedle sebe zadní trakty obchodů, restaurací a domů, jež obdařovaly návštěvníky pláže pohledem na klimatizace a hliníkové žaluzie. A neměnné bylo i místo, kam jsme odkládaly koš se svačinou sestávající ze sendvičů se smaženými vejci, zabalených do ubrousků ze silného plátna, a čerstvých pomerančů, které jsme kupovaly v bistru na nádraží. Postavíme ho sem, u skály na něj nebude svítit slunce, vykřikla maminka pokaždé,

jako by to stinné místo právě objevila, a já jsem nikdy nechápala, proč je tak snadné předvídat mamčinu chování a dobu přílivů a odlivů, a tak obtížné předpovídat teplotu a mlhu. Když se ukázalo slunce, přišel okamžik, kdy nám maminka namazala ramena, nos a tváře Niveou a otevřenou krabičku s krémem odložila na ručník, aby do ní nenapadal písek. Podle toho, jak potom maminka vypadala, jsem i já nejspíš vypadala jako ošklivá indiánka z bůhvíjakého kmene. Když se také namazala krémem, lehla si maminka na záda a spala s otevřenou pusou, jako by ležela ve své posteli. A v moři se koupala jako ve vaně, skrčila se na krajíčku vody a pěnou nabíranou spojenými dlaněmi z plazících se vln si svlažovala kůži zarudlou od slunce. Nezřídká mě při své koupeli požádala o pomoc, z čehož jsem se vždycky pokoušela vyvléct, jak jen to bylo možné, styděla jsem se za maminku kvůli tomu jejímu vyvalování a posedávání na krajíčku vody ještě víc než za to, že jsem neuměla plavat kraulem.

Celé roky jsem snila o tom, že si osvojím dokonalé pohyby plavkyň, jež se v mořské vodě pohybovaly stejně přirozeně, jako když kráčely po pevné zemi, ale na rozdíl od chůze, běhu a skoků jsem se ani časem nenaučila správně plavat, ač jsem se dál zoufale, leč bezvýsledně snažila sladit dýchání, tempa pažemi, otáčení krku a všechny pohyby, jako to uměly holky, které doplávaly s kluky až k loďkám kotvicím daleko od břehu. Plavala jsem prsa, a ještě špatně. Jednou se mi podařilo doplavit až na konec lana s oranžovými plováky, nataženého hezkých pár metrů za loďkami,

ale od té doby už jsem nikdy nebyla schopna ten hrdinský čin zopakovat, ztrácela jsem síly, polykala vodu, chytaly mě křeče a musela jsem vypadat jako úplné nemehlo, jako želva natahující krk, ale se žabíma nohama a pažemi opisujícími neobratné půlkruhy. Před usnutím, v oné krátké chvíli mezi bdělým stavem a spánkem, v níž jsem to už nebyla tak docela já, jsem se vídala, jak skáču do vody střemhlav nazad nebo půlvrat napřed a plavu kraulem až k loďkám rychlostí hrdinek z bondovek, lidé na pláži mi tleskají vestoje a já vycházím z vody jako po přehlídkovém mole, aniž ztrácím glanc tím, že bych musela zatřepat hlavou, abych dostala vodu z uší, nebo si rukou zastínil oči, abych našla svůj ručník. V ty chvíle jsem byla ta nejlepší a nejelegantnější plavkyně kraulem. Když jsem šla spát víc unavená, spokojila jsem se s méně ambiciózními sny: přála jsem si jen opálit se dozlatova a rovnoměrně, přestat se bát vrhnout se na zem, když jsem odhazovala raketu, přála jsem si zhubnout v pase o deset centimetrů, a aby se mi naopak nohy právě o tolik prodloužily, v podstatě jsem neměla žádnou vadu, šlo jen o přeskupení několika centimetrů. I ty dny strávené na pláži by byly bývaly bez vady, kdyby se mi bylo podařilo najít svoji roli v tom divadle, nezměrném divadle, v němž všichni věděli, jaká postava jim byla určena, plavčík žvýkající tabák, dívka, která se celou věčnost odhodlávala osmělit a ponořit se do vody, i ta druhá, cosi někomu šeptající a přitom se pochichtávající, majitel šlapadel, který dával hezkým dívkám slevu, maminka se svými směšnými pohyby, milenci s propletenýma rukama i nohama, rodinka hrající karty a jiná svačící obalované

řízečky a kostky melounu, chlapec hrající si s míčem a jiný, který stříkal vodu na dívky, prodavač levných sušenek zvaných tchýniny jazyky, ti, kteří se procházeli podél vody, ti, kteří cvičili, jiní, kteří pracovali na svém opálení, ti, kdo si četli, všichni kromě mě hráli svoji roli přesvědčivě.

Teď, když už jsi skoro žena, se může stát cokoliv a pro příklad nemusíš chodit daleko. Když mě babička takhle varovala poprvé, nechápala jsem, o čem to mluví. To, že pokaždé opakovala *a pro příklad nemusíš chodit daleko*, i důraz, jaký na to kladla, když byla maminka nablízku, mě přivedlo k maminčině minulosti. Nechtěla jsem být jako maminka, nechtěla jsem, aby se mi stalo to, co jí, ať už to bylo cokoliv, ale už bylo příliš pozdě, už nebylo možné zabránit tomu, aby na mě babiččina slova nezapůsobila právě opačně, ono *může se stát cokoliv* se již stalo předzvěstí dobrodružné budoucnosti, kterou jsem hodlala popadnout za pačesy ze všech svých sil. *Může se stát cokoliv* ve mně zaznívalo podivnou ozvěnou, jako bych se mohla najednou stát klukem, klukům se mohlo stát cokoliv, ti se nemuseli bát ani stydět, bát se a stydět se vždycky příslušelo holkám, i když se je kluci snažili osahávat nebo je obklopili, aby si na nich vymohli francouzské polibky, vždycky za to mohly holky, protože si to nechaly líbit, na vině byly vždycky holky, protože se oblékaly a chovaly vyzývavě, vždycky to byla vina holek, počínaje jablkem, které dala Eva Adamovi, a tečka. Může se mi stát cokoliv, ale v tom všem, co se mi přihodí, si budu umět vybrat nebýt jako maminka nebo babička, umět si vybrat být taková, jaká chci být.

Udělejte něco, pane doktore, prosím vás, udělejte s ní něco, žadonila maminka. Babiččino zoufalství a její nahota ji zjevně vyváděly z míry víc než mě, a zatímco já jsem se snažila babičku obléct, muž, ležící na nosítkách vedle ní, podmračený muž, který dostal smyk na skútru, znovu zatahal lékaře za plášť a chtěl vědět výsledek zápasu. Mě fotbal nezajímá, odpověděl mu lékař dobře posazeným hlasem sebejistého muže. Když jsem si ho znovu měřila pohledem, byla jsem si jista, že na prsteníku jeho levé ruky se skví pyšný snubní prsten. Ta má ale štěstí, jeho žena, pomyslela jsem si, určitě nemusí přihlížet, jak její manžel sleduje v televizi fotbal a lije při tom do sebe litry piva, nemusí poslouchat jeho směšné klení, když některý hráč podle něho udělal chybu, ani jeho chraptivý smích, když si čte, co jeho přátelé píšou na Facebooku, jak zesměšňují kluby protivníků, ta má ale štěstí, ta jeho žena, když nemusí poslouchat, jak manžel vztekle nadává rozhodčím, ta má štěstí, že není provdaná za Jorge, ta ale má štěstí, že není mnou.

Na pohotovosti nebyla okna, v chodbě rovněž bez oken stála nosítka v řadě vedle sebe u zdi a prudké bílé světlo, jež na nás dopadalo a jež dopadalo hlavně na babičku, mě obtěžovalo a posilovalo můj pocit viny za to, že jsem nedokázala odpovědět lékaři na otázku: Znamenala jste nějakou změnu v babiččině chování před tou epizodou? Nenašla jsem způsob, jak mu říct, že už nevím skoro nic o babiččině každodenním životě, vypadala bych jako hotová stvůra, vnučka, která ji opustila,

ačkoliv to se nestalo, ale také jsem nevěděla, co se stalo. Chtěla jsem odtamtud utéct, ale nemohla jsem. Ve světle, jež na nás dopadalo, zejména v tom, jež dopadalo na lékaře, se pod pláštěm rýsovalo jeho tělo, jeho svaly, byl to mladý doktor, který neměl rád fotbal, a maminka ne a ne zmlknout, udělejte něco, pane doktore, udělejte něco. Najednou jsem se viděla, jak ležím nahá na břiše na jednom z nosítek v chodbě a doktor stojí nade mnou, plácá mě po zadku a pak opakuje tutéž otázku, zatímco mě píchá. Změnu v chování, zaznamenala jste nějakou změnu v jejím chování, a já jsem přemítala nad tím, zda je v tomhle kontextu vhodné slovo epizoda. Pane doktore, prosím vás, maminčino kvílení bylo slyšet, ještě když jsem táhla lékaře do apartmá Venuše v motelu na IC19, po níž jsem občas jezdila autem na průzkum trhu nebo se z něj vracela, byla jsem schopná realitní makléřka, aktivní při shánění nemovitostí, přesvědčivá při prodeji, uměla jsem nastolit dobré vztahy s nejlepšími klienty a zvolit strategie, jež vedly k nejlepším výsledkům, přestože jsem nebyla tak výřečná ani tak fotogenická jako Natália, jejíž plakáty přitahovaly pozornost kolemjdoucích, procházejících kolem bytů a do domů, na něž je lepila, Natália, která už se několikrát stala Platinovou makléřkou, má dvě rozkošné děti a oddaného manžela, Natália, jíž jsem tajně přála, aby se jí staly nějaké domácí nehody, nějaké malé nepříjemnosti, jež by narušily její pochopení pro hořkosti života, jež by narušily klid, který z ní vyzařoval a působil tak důvěryhodně na prodejce i kupce, nepříjemnosti, jež by oslabily její nezdolnost, o níž tak často mluvila. Místo

toho, aby apartmá Venuše maminku umlčelo, posílilo její výřečnost. S tímhle nebudeš začínat, Eliete, podívej se, jak babička v zoufalství obrací oči z hlubiny, do níž je stáří uvrhlo, apartmá Venuše, které jsem si už našla na internetu, s kulatou postelí, židlí lásky a tanečním parкетem, s koupelnou vybavenou rohovou vanou, jacuzzi, bidetem a klozetem a celé osvětlené falešnými svíčkami, jež skýtaly romantiku bez rizika požáru a bez pachu jako při bdění u mrtvého. Měj přece trochu soucitu, Eliete.

Uklidňující léky konečně zabraly, babička už nežadonila, abychom ji odvezly do Lisabonu, a nevymanila se mi, když jsem ji vzala za ruku. Její paže ležela vzhledem k tělu ve stejném úhlu, jako když mě vodila za ruku do školy. Jenže v té době jsme vůči sobě byly ve stejné rovině, a nikoliv v rovinách k sobě kolmých jako teď, kdy já jsem pořád stála, ale babička ležela v tom stavu. A když mě doprovázela do školy, aby mě ochránila před auty ujíždějícími do kopců Sintry a před táborníky z kempu, neusmívala se tím přihlouplým diazepamovým úsměvem. Její ruka, dříve tak silná, ležela v té mojí jako mrtvé ptáče. Chtěla jsem ji obejmout jako tehdy, kdy jsem se jí snažila při chůzi stačit, v době, kdy mě babiččina láska zachraňovala před samotou v pustině domů mezi mořem, kopci a větrem, chtěla jsem ji obejmout, ale odtáhla jsem ruku, hned jak jsem mohla.

Lékař se dál vyptával. Nějaké změny v chování, změny osobnosti, apatie, pomatenost, ztráta paměti, nezaznamenala jste u ní něco takového? a všimla jsem si, že při

řeči otáčel snubním prstenem. V jedné knize o řeči těla jsem se dočetla, že otáčet prstenem znamená být schopen zpronevěřit se slibu, jehož je symbolem. Usmála jsem se na něj a přihladila si vlasy, předstírajíc, že pomalý pohyb ruky a lehké vlnění těla jsou pro mě přirozené, zatímco maminka mu vyhýbavě odpověděla: V tomhle věku se měníme ze dne na den. A já jsem škodolibě dodala: A proto si musíme užívat, dokud jsme mladí. Dokud jsme mladí, opakoval lékař. Cítila jsem v jeho hlasu ironii, s níž mi bolestně vyúčtoval každý rok z mých dvaadvaceti, a já jsem se zahleděla na doktorovy oči, dosud bez tukových váček na víčkách, na jeho pleť dosud bez vrásek a vlasy dosud husté. Potom jsem si vzpomněla na Jorgeova zapadlá očka, na jeho vrásčitou pleť a na podkovu vlasů kolem lysého temene. Není spravedlivé, co nám ubíhající roky provádějí. Však ty nezadržitelně pádící roky zatočí i s ironií v hlase toho lékaře, a ještě rychleji mu poničí tělo. Ano, není spravedlivé, co nám ubíhající roky provádějí, ale je spravedlivé, že to provádějí všem. To pomyslení mě uklidnilo, čas mě pomstí přímo exemplárně.

Jako bychom se na tom byly předem dohodly, ani já ani maminka jsme neřekly doktorovi, že nemůžeme odpovědět na jeho otázky, protože kromě významných dní, jako byly Vánoce, Velikonoce a narozeniny, jsme se s babičkou viděly zřídka. Nesdělila jsem mu své tušení, že babička už zřejmě nemá sílu pečovat o zahradu a že už ani nevidí mastné skvrny na svém oblečení, usíná s hlavou položenou na stole v jídelně, aby jí dělaly společnost alespoň slečny

z televizních reklam, tušila jsem mnoho věcí, měla jsem mnoho drobných podezření, ale nikdy jsem si nechtěla nic ověřit, protože bych nevěděla, co si počít se zjištěním, že babička je bezmocná. Bezmocná a opuštěná.

Slyšela jsem se, jak říkám: Jsem jediná vnučka, ač bylo zřejmé, že lékaře, který mi už podával ruku na rozloučenou, takhle informace vůbec nezajímala. Přesto jsem, nesložila zbraně, vědomí, že jsem se zesměšnila, mě nikdy nezastavilo, spíš naopak, vypjala jsem prsa, nasadila svůj nejhezčí úsměv a rozloučila se s ním s představou, že lékař zalituje, že si nenašel záminku, aby mi dal číslo svého mobilu, a že si vyhledá moje v babiččině kartě a za pár dní mě pozve na kávu, že tedy není nic ztraceno.

Lékař odešel, babička usnula, maminka přecházela sem a tam a zkoumala stav ostatních okolo ležících nemocných a já jsem nevěděla, co dělat. Vadila mi představa, že babička se probudí na neznámém místě, mezi neznámými lidmi, a když mě vedle sebe neuvidí, vyleká se nebo bude přinejmenším zmatená. Ten už je víc tam než tady, poznamenala maminka, když se vrátila k babiččinu lehátku, čímž měla na mysli nemocného, jehož právě přinesli na nosítkách. Víc tam. Tam, jako by smrt byla nějaký světadíl, na němž žijí dinosauři a mamuti, antické Řecko, Římská říše, ti hlavatci z Velikonočního ostrova a samozřejmě i tatínek. Ale babička neumírala, byla silná, což dokazovalo, jak sebou chvíli předtím házela, zůstala v nemocnici jen kvůli vyšetření, jež měla prokázat, že ten pád nebude

mít žádné vážné následky. Tvoje babička už toho zažila tolik, ale přesto všechno si tohle nezaslouží. Přesto všechno je možná výraz, který nejpřesněji vyjadřoval vztah mezi maminkou a babičkou i můj vztah s každou z nich. Přesto všechno jsme tam byly všechny tři pohromadě a možná to maminka nedělala úmyslně, když všechny její komentáře vyznívaly tak nepatřičně před těmi profesionály, kteří mechanickými pohyby a úsečnými větami připomínali výkonné roboty. To si babička nezaslouží a my taky ne, a ještě ke všemu ta klimatizace, ten zvuk mi tak hučí v uších, až z toho mám v hlavě temno, všechno to na mě působí hrozně. Byla chyba, že jsem mamince zavolala, aby se mnou šla do nemocnice. Babička ji vždycky obviňovala, že od tatínkovy smrti se nedokáže o nic postarat, tak nechápu, jak mě mohlo napadnout, že by byla schopná mi pomoci tentokrát.

Ještě než jsme odešly, zeptala se maminka jedné sestry potichu, jako by si náhle vzpomněla na zásady chování v nemocnici: Jak dlouho tu tchýně zůstane? Jen nezbytně nutnou dobu, usmála se sestřička, tenhle hotel vždycky klienty rychle vyexpeduje, zbytečně si tu nikoho nenecháváme. Všimla jsem si, že má pracovní úbor dokonale vyžehlený, kůži střeviců hladkou bez jediné praskliny a kvalitní punčocháče, kdo takhle pečuje o svůj pracovní oděv, nejspíš se stará dobře i o nemocné, uklidňovala jsem se.

Na parkovišti jsem, ve snaze chránit se před světlem červnového slunce, upřela oči na trávu rašící ve škvirách

mezi betonovou dlažbou. Maminka se zadívala na obrovskou budovu nemocnice a pronesla pyšně: Je to důstojná stavba, trvalo to, než ji dostavěli, ale vyrovná se nejlepším nemocnicím v cizině a je mnohem lepší než ty lisabonské. Cizina se v maminičiných představách nadále slévala v jedinou vzdálenou zemi, kde je všechno lepší, a Lisabon, vzdálený necelých třicet kilometrů od Cascais, byl soupeřem v sousedství, upadajícím hlavním městem, kde všechno stálo za starou belu. Na jednu starou nemocnici v centru Cascais však maminka ráda a s nostalgií vzpomínala – na tu, v níž jsem se narodila. Nepotřebovala jsem se podívat na žádné tabulky přílivů a odlivů, abych si byla jista, že nás během cesty od nemocnice do maminičina bytu dostihne vlna vzpomínek. Okolnosti mého narození vyvstaly vždycky, jako by byly přivázané na niti, za níž tahala neviditelná ruka a na jejímž konci se tatínek řítil autem jako šílený se všemi světly rozsvícenými, euforicky si pískal, když míjel přátele revolucionáře, kteří stáli na rohu u benzínové pumpy a rozhodovali o budoucím osudu domů zazobanců, kteří utekli do Brazílie, a když dorazil ke vchodu nemocnice, okázale zabrzdil, nechal stát auto uprostřed ulice, vylezl a začal křičet: Moje žena mi porodí dítě. Maminka dál radostně vyprávěla: Narodila ses čtyři měsíce po revoluci, v té době se revolucionáři vyrojili jako houby po dešti, člověk kopl do kamene, a hned zpod něj jeden vylezl, je jasné, že i z tvého otce se musel stát revolucionář, zrovna z tvého otce, ten musel být u všeho, co bylo v módě, pan Pereira z toho byl tak nešťastný, o babičce nemluvě, tvůj otec se neměl dát k těm lidem,

co malovali na zdi srpy a kladiva, paraziti, co nepracovali, synáčekové z dobrých rodin, ze kterých teď jsou manažeři, šéfové tohohle, majitelé tamtoho, dřív chtěli jen domy a majetek bohatých fašistů, ale teď chtějí všechno všech a ani chudáky nenechají na pokoji, tvůj otec už byl hlavou rodiny, měl za ni zodpovědnost, nikdy si s těmi lidmi neměl nic začínat, neštěstí tvého otce byl ten 25. duben, v tom má ta stará pravdu. Tatínkovi, jelikož byl chlap, bylo odjakživa všechno dovoleno, a i když babička s maminkou nařikaly nad tím či oním, mohlo se mu stát cokoliv a on si mohl cokoliv dovolit. Když poznal maminku, byla už skoro žena, také se jí mohlo stát cokoliv. A taky stalo, otěhotněla se mnou, když jí bylo teprve šestnáct. Já jsem nemusela chodit daleko, abych věděla, že se mi může stát cokoliv. Pojď sem, Eliete.

Maminka mluvila dál, ale já jsem ji přestala poslouchat a snažila se představit si, co se toho dne asi mohlo stát babičce. Zřejmě se probudila jako obvykle s prvními slunečními paprsky dopadajícími na okno, vstala a pokřižovala se před malým oltáříkem se svými svatými, který měla v ložnici, obula si střevíce, ve kterých chodila na mši, i když nebyla neděle. To bylo zřejmě to první, co popletla, že udělala ze čtvrtku neděle. Pak si zapomněla svléct noční košili, ale možná nezapomněla, možná byla unavená z těch svých mrtvých, kteří ji přiměli nosit celý život smutek. Doklopýtala až na autobusovou zastávku. Ty nedělní střevíce jsou hezčí, ale chodit v nich je očistec, říkávala. Žádný soused ji nezastavil, naši nynější sousedé

už ji neznali, ti staří umřeli nebo je jejich děti daly do domovů, domy pak zdědily a výhodně je prodaly. Nebo možná babička cestou nikoho nepotkala, noví sousedé vstávali brzy a ve fosforeskujících oblečcích a se sluchátky v uších praktikovali jogging, Bůh byl v těch končinách minimalistickým skladatelem stále se opakujících motivů, moře a vítr, vítr a moře, dokonce i štěbetání ptáků znělo stále stejně. Babička vyšla na ulici se šátkem na hlavě na ochranu před prachem, zapoměla, že ulice už je asfaltovaná a že nové domy mají platformy, dlažbu, trávník, kameny, pasáže, nové domy měly všechno kromě ošklivé špinavé hlíny, a beton není prašný. Ani řidič autobusu babičku neznal, kdyby to byl pan Tadeu, který jezdil po stejné trase celý život a znal jména cestujících i jejich rodinné vztahy, bylo by se všechno odehrálo jinak: pan Tadeu by byl babičku přesvědčil, aby se vrátila domů, ale pan Tadeu už umřel před mnoha lety a ti, co ho nahradili, jezdili každou chvíli na jiné lince a nechtěli se s nikým vybavovat, byli špatně placeni za to, že vozí cestující z jednoho místa na druhé, což činili s větším či menším zpožděním, a brzdili více či méně prudce. Na dálku nebo při zběžném pohledu mohla babiččina noční košile vypadat jako odvážné šaty, jež mohly spolu s nedělními střevíci tvořit oblečení nějaké mladice. Z babiččina domu to bylo do krámků s upomínkami v Rovné ulici čtvrtodinku pěšky a stejně tolik autobusem a lidé, kteří se s babičkou míjeli, ji zřejmě viděli zdálky nebo jen letmo, a proto si nikdo z nich neuvědomil, že potřebuje pomoc, možná si mysleli, že je míjí nějaká excentrická mladice,

babiččino tělo působilo klamným dojmem. Dokonce ani majitel krámků se suvenýry si hned neuvědomil, když tam vstoupila v tom úboru, že je to stařenka, která tam byla předchozího dne. Tu si pamatoval dobře, protože bloumala po obchodě, až se zastavila před vitrínou s přívěsky na klíče. Pak si jeden vybrala a zamířila ke dveřím bez placení. Když na ni prodavač zavolal, omluvila se mu, že to udělala z rozrztivosti, byla zabrána do svých myšlenek. A podivil se, když ji následujícího dne poznal, tomu, jak je nevhodně oblečena, i tomu, že neustále opakuje divné ženské jméno. Byla tak rozrušená, že zakopla o proutěný koš plný sardinek ušitých z látky a bezmocně padla na zem. Majitel krámků popisoval tu příhodu zdravotníkům, kteří babičce poskytli pomoc, ti ji vyprávěli zdravotnímu personálu v nemocnici, který ji vyprávěl tomu lékaři, jehož jsem si odvedla do apartmá Venuše, a ten ji vyprávěl mamince a mně. Cestou se ztratilo jméno, které babička volala, a já jsem vyslovila domněnku, že to bylo možná Eliete, tedy moje jméno. Lékař se k tomu nemohl vyjádřit, ale také nepovažoval tuhle otázku za důležitou a objasnil nám, že v takových případech mohou být socioafektivní schopnosti narušeny, jelikož nemocný uvízne ve svých fabulacích. Pochopila jsem, že mohl shrnout celý svůj výklad do konstatování, že v těchto případech může dojít k nejrůznějším výstřelkům. Chtěla jsem se ho zeptat, v jakých případech, ale neodvážila jsem se, co asi chtěl doktor říci tím *v těchto případech*, když šlo jen o jediný pád? Jaký případ představuje jeden pád? Lidi pořád padají a babička taky upadla, nebudeme z toho dělat žádné drama. Babička se uhodila do hlavy při pádu

na podlahu v krámku s upomínkami a pramínky krve z rány jí umazaly bílé vlasy. Řekněte nám prosím, paní, jak se jmenujete a kde bydlíte, a dejte nám kontakt na někoho, komu můžeme dát vědět.

Mě neobtěžovalo odvézt maminku domů, ale těžce jsem nesla, že maminka si mojí velkorysosti neváží: Nemusela jsi mě vozit, byla bych jela autobusem, když jsme přitom obě věděly, že zastávka je daleko od jejího domu a že odvoz nebyla záminka k tomu, abychom mohly zase být chvíli spolu. Pokaždé jsem odmítla zdvořilé a formální pozvání, abych šla nahoru. Udělám ti kafe, řekla vždycky, jako bych byla její návštěva. Zpočátku jsem si vymýšlela neodkladné úkoly, děvčata, Jorge, práce. Ani na pět minut? Každý si najde pět minut, a já jsem přidávala další výmluvy, ještě více otřepané, jimž nikdo nemohl uvěřit, a maminka se s radostí vžila do role ubohé ženy, jež má tu smůlu, že má nevděčnou dceru. Těžko jsem jí mohla vysvětlit, že problémem není ona, ale deformace, jíž podléhal čas v jejím bytě. Vstoupila jsem do jejího bytu, a v tu chvíli se z času stal jakýsi hrubý mechanismus, jako by ho někdo přetvořil v prak a já byla tomu praku vydána na milost, já jsem se stala municí proti sobě samé, zatažena zpátky v čas a potom bezbranná vržena proti přítomnosti, v níž jsem viděla všechny své chyby a neúspěchy. V maminčině bytě zůstalo uchováno všechno, co jsem nechtěla být a co jsem nakonec podle zákona ironie byla. Musíš si najít trochu času pro sebe, podívej se na dceru paní Rosy, ta je o dva roky starší než ty, ale vypadá mladší, vystřelila ma-

esemeska, aby se mi pomstila za to, co chápala z mé strany jako odmítnutí. Ne že by mamince udělalo to, že bych k ní byla, obzvláštní radost, ale vždycky na tom trvala, aby jí mé odmítnutí dalo právo nějak mě ranit. A tak se vyžívala z nejtruznějších mrzkých narážkách, už bych nespočítala, kolikrát procházelo moje manželství krizí, kolikrát se moje věci dostaly do pěkné šlamastyky, kolikrát mi hrozilo, že mě vyhodí z práce, kolikrát jsem potřebovala zhubnout, odstranit účes, dát si odstranit chloupky nad horním rtem, odstranit se nalíčit, oblékat se, chovat se na úrovni. Když jsem se zvedla, podle maminky jsem se stávala zahořklá. Když jsem jednou udělala tu chybu, že jsem se jí zeptala: Jak zahořklá?, zlaté zorničky se jí rozšířily a odpověď na sebe sama nechala čekat: Jako nešťastní lidé. Nebylo divu, že ji překvapilo, když jsem tehdy po návratu z nemocnice souhlasila, že zajdu k ní nahoru, ale místo aby to nějak komentovala, nedala najevo překvapení, aby tím neprojevila slabost. Neprojevit slabost mohlo být maminičným heslem.

Pipl mi mobil, přišla mi esemeska. Byla od Jorge, chtěl vědět, jak se daří babičce. Babička ztrácí rozum, byla to moje odpověď na rozsvíceném displeji mobilu, ale vzápětí jsem ji smazala. Ráda bych, aby bylo léto a já byla zase mladá, odepsala jsem, nevědouc, jak mě to napadlo. Znovu jsem tu větu přečetla a smazala ji. Displeje mobilů jsem měla ráda, protože na nich mohla být slova stejně tak snadno zničena, jako stvořena. A to absolutně. Zářící místa, neposkvvrněná, bez škrťů a škrábanců a bez paměti, na nichž mohl člověk vždycky začít znovu. Zavolám ti, až

odjedu od maminky, napsala jsem mu. Dvě modré čárky mi potvrdily, že si Jorge zprávu přečetl. Přišlo mi od něho ok a smajlík. Já jsem mu zase chtěla poslat srdíčko, ale maminka odvedla moji pozornost reklamním letákem, který právě vyndala ze schránky. Budu si muset koupit takovýhle přístroj na měření tlaku, a srdíčko zůstalo zapomenuto.

V maminčině bytě to páchlo stále stejně, po koření a smažené cibulce z přízemí, kde bydlela rodina z Goy, po ošlapaných kobercích, cigaretovém kouři a odpadech, rostlinách s dužnatými listy, plastových žaluziích zahřívaných sluncem, a všechny ty pachy se mísily v nehybném vzduchu údolí. Nebyl to nepříjemný pach, byl to pach typický pro panelákové domácnosti bez budoucnosti, sestávající z ženských v natáčkách, chlapů myjících svá auta v tílku, kluků honících po prašných cestách pneumatiky kamionů, s terasami plnými televizních antén, s nedělní mší a nedělním obědem, přenosy fotbalových zápasů, dívkami ozdobenými náhrdelníky z kočičího zlata, starými invalidy vysedávajícími na balkonech, vojáčky na dovolené, motorkáři bez motorek a manželskými páry, které se musely snášet, dokud je smrt nerozdělila.

Celé roky existoval maminčin byt jen v jejích snech, ale v žádném z nich nevypadal jako ten, který pak skutečně měla, ve třetím patře vlevo v domě s levným nájmem v Alvide, byt, v němž před námi bydleli navrátilci z Afriky, kteří nám tam zanechali na stěnách dětské kresby, ilegálně zapojenou elektřinu a sklenici s pálivou paprikou v jedné

skříňce v kuchyni. Roky ubíhaly, ale maminka nepřestávala věřit, že jednoho dne opustíme babiččin dům a budeme mít vlastní byt. Když se cítila pod psa, popadla mě a šly jsme na nedělní odpolední představení v Oxfordu nebo v kinech obchodního centra Jumbo. Tehdy ještě neexistoval Shopping Center ani McDonald's, a tak po kině nenásledovala večere s cheeseburgery, během níž jsem dělala, jako že jsem v Americe, tenkrát maminka ještě nebyla zvyklá říct si o pytlíčky majonézy a kečupu navíc, abychom si je mohly vzít domů. Byly to šťastné dny, ty dny nedělních odpoledních představení, filmy nás nikdy nezklamaly a cestou domů maminka už zase věřila, že odejdeme z babiččina bytu, nevadilo ani, že film byl třeba o australském lovcí krokodýlů nebo o bytosti, která žila ve vesmírné lodi, po cestě domů maminka zase věřila, že se jí splní její sen, ty filmy byly důkazem toho, že život se vždycky skloní před sny, když to nejméně očekáváme, a k jejich uskutečnění vede něco bezvýznamného. Víc než v kázání otce Raula při nedělní mši maminka nalézala a upevňovala svoji víru ve filmech.

Téměř po třiceti letech působila mamincina čtvrtá stále stejně ošklivě a zanedbaně, a navíc přišla o jedinou dřívější výhodu – čistý vzduch v údolí porostlém borovicemi. To jsem už chodila s Jorgem, když se zuřivý pokrok vyzbrojil motorovými pilami a míchačkami na beton a vyrval borovice, aby místo nich postavil budovy působící tak zoufalecky, že světlo odmítalo dojit až k jejich špinavým průčelím. Špína stékající z nejvyšších bodů teď zůstávala

v údolí a z kdysi hustého porostu zbylo pouhých pár stromů, lemujících takzvanou novou třídu, ač nikdy neexistovala žádná stará, pár borovic každým rokem čím dál víc zakrňujících v malých kruzích vykrojených v betonu, zmírající památník rozmachu výstavby konce prvního tisíciletí a excesů období, jež předcházelo zhroucení ekonomiky, velké krizi.

Když jsme vešly do bytu, procedila maminka mezi zuby: To se snad musel zbořit svět. Předstírala jsem, že jsem tu provokaci neslyšela, a smírně jsem navázala: Už dávno jsme spolu nebyly nikde samy, vždycky to odkládáme, odkládáme, a pak se stane něco takového. Všimla jsem si ohmatané skleněné desky stolu, věděla jsem, že maminka dojde pro hadřík, aby ji otřela, a tentokrát mě její předvídatelné chování nedráždilo, naopak ve mně vyvolávalo pocit pohody, maminka udělala to, co vždycky, a to znamenalo, že je v klidu, znamenalo to, že nezačne žadonit, abych ji vzala do Lisabonu. Děje se snad něco, je něco s holkami nebo s Jorgem? zeptala se cestou do kuchyně a zanechala mě ve společnosti obrovského tatínkova portrétu, který visel na stěně obývacího pokoje.

Tatínek umřel, když mi bylo pět. A ještě mi nebylo ani šest, když maminka dala zvětšit jednu jeho fotografii: Tak bude pořád s námi, pronesla spokojeně, jako by ho konečně vyhrála v hádce s některou jeho milenkou. Bydlely jsme dál v babiččině bytě, jen jsem už nespala na pohovce, nýbrž jsem zaujala tatínkovo místo v manželské posteli.

Maminka chtěla mít jeho portrét přes celou stěnu našeho pokoje, ale špatná kvalita negativu a cena zbrzdily její představu a přinutily ji spokojit se s rozměrem metr dvacet na osmdesát centimetrů. Aby se vyrovnala s prázdnotou, již musela čelit po jeho smrti, pověsila maminka ten portrét hodně nízko, tak, aby se tatínek na nás díval, když jsme ležely v posteli. V té době se moje a tatínkova velikost nezdála nepoměrná, když jsem stála u jeho fotky, tatínek vyrostl do obrovské výšky nad moji hlavu a já jsem mu sahala do pasu skoro jako ostatní děti svým rodičům. Čas ale utíkal a moje hlava se zvedala příliš rychle, tatínkův portrét se stal měřítkem mého růstu, následujícího roku už jsem mu sahala téměř k hrudi, dalšího k srdci a následujícího jsem si mohla opřít hlavu o jeho rameno. Když jsme se odstěhovaly z babiččina domu, dala maminka pověsit ten portrét na zeď obývacího pokoje, a tatínkovy oči se náhle zase ocitly výš než moje, i když jsem se postavila na špičky. Jelikož visel patřičně vysoko, tatínkova postava, blížící se téměř výšce člověka, se více přiblížila tomu, v co se pro mě už proměnila – trpaslíka uvězněného v širokém hliníkovém rámu.

Já jsem si tatínka téměř nepamatovala. Mylně jsem se domnívala, že jsem za jeho života znala ten šibalský výraz, jaký má na fotografii, ale zřejmě jsem ho viděla, až když byl už mrtvý, na té fotografii. Udělali ji v ateliéru, tatínka postavili před plakát se skalou porostlou mechem a rostlinstvem, z níž padal vodopád rozdělující se v jednotlivé pramínky, které níže vytvořily jezírko. Pravou

nohu měl lehce pokrčenou a v levé ruce držel cigaretu, kterou si zřejmě zapálil bezprostředně před tím, než fotograf zmáčkl spoušť. Moje vzpomínky na tatínka byly zmatené, vybledlé, nejasné, ale do všech pronikala vůně tabáku, jako by ta vůně pohlcovala útržky vzpomínek, jež se v průběhu času stávaly čím dál nedosažitelnější. Připadalo mi málo pravděpodobné, že tabáková vůně byla tatínkovi vlastní, a nemohla jsem se zbavit dojmu, že jsem si ji přimyslela na základě cigarety na fotografii a zmínek o tatínkově neřesti v hovorech, jež jsem později vyslechla, ale nejspíš jsem si ji přidala ke vzpomínkám, jako by úkolem přítomnosti bylo přetvářet minulost. Nebyla jsem si jista ani těmi útržky vzpomínek, v nichž se mi tatínek objevoval, jak mě nese na ramenou, jak si píská, jak mě potápí ve vlnách, i ty byly nejasné, moje paměť, či paměť, již jsem mohla oživit, byla omezená a nesouvislá, pár ostrůvků a kolem nich mlhavé vzpomínky, desítky, stovky, tisíce vzpomínek se zanořovaly, tělesa zmítající se pod hladinou, až je náhoda, jakási vůně, intonace jednoho proneseného slova záhadně vynesly na povrch, aby se vzápětí potopila. Jen dva tatínkovy obrazy mi zůstaly v paměti jasné a živé, uchráněny před zapomněním. Jeden večer, kdy mi tatínek před spaním upravil příkrývku a polštář, to byl obrázek laskavého tatínka. Jednoho dne tatínek řídil hnědý Ford Taunus a já jsem seděla na sedadle smrti, a to byl obrázek rozzlobeného tatínka. Ty dva obrázky, jejichž kontext mi však unikal, dva obrázky zmrazené v jednom okamžiku, který jsem si nedokázala zařadit v čase, byly v mých vzpomínkách na tatínka jedinými pevnými body.

Maminka byla přesvědčena, že krajina na plakátu, před níž tatínek pózoval, byla ona rajská krajina, která se objevila ve filmu *Modrá laguna*, a to jsem také vyprávěla spolužačkám, když přišly k nám domů a dělaly jsme společně úkoly. Aha, *Modrá laguna*, opakovaly znuděně a odhrnovaly si z očí ofinu à la Lady Di, ale maminka, předstírajíc, že si nevšimla jejich nezájmu, pokračovala ve výkladu, který mě tak uváděl do rozpaků. Když pózoval pro tu fotografii, možná už tatínek tenkrát věděl, jaké hlouposti o něm bude maminka vykládat, a proto měl ten šibalský pohled. Anebo už tušil, jak směšně bude působit jeho hustý knírek a licousy, které mu zasahovaly do tváří jako obrácené čárky za slovy.

Tatínkův portrét jsem znala nazpaměť. Věděla jsem, kolik kostek je na látce tatínkova saka, dvaatřicet, a byla bych schopná rozpoznat mezi tisícovkou odstínů modří elektrizující modř jeho košile se špičatými cípy límečku. Velký dojem na mě udělaly silné tmavé chlupy vylézající pod manžetou košile, jež činily jeho smrt ještě víc neskutečnou. Snažila jsem se je spočítat, jako jsem počítala kostky na jeho saku a proužky na kalhotách, ale tak se mi míhaly před očima, že jsem to nakonec vždycky vzdala. Co jsem to na tatínkově portrétu tak usilovně hledala? Tatínka, babičku, dědečka cirkusáka, maminku, pana Pereiru, sebe, ujištění, že tatínek měl svoji holčičku rád?

Ač tatínkova smrt ochromila každý náš hovor, přímo jsme o ní mluvily zřídka. Naše rodina byla jakési složité

puzzle, v němž chybělo mnoho kousků, a to právě těch, jež se týkaly tatínka, a jeho nepřítomností vznikla uprostřed skládačky díra. O jeho nepřítomnosti jsme mluvili téměř uctivě, ale ať jsem se snažila sebevíc, nedařilo se mi najít v tatínkově krátkém životě nic pozoruhodného, co by ospravedlňovalo to, že jak babička, tak pan Pereira, a dokonce i maminka při tom vždycky zvýšili hlas. Jelikož bylo nemožné, aby objevili nějaké hrdinství v tom, že tatínek býval celé dny mimo dům a maloval na revoluční zdi nebo jezdil na pozemky Agrární reformy, v tom, že po silnici podél pobřeží jezdil rychle v protisměru, nebo v tom, že měl milenky, byla jsem nucena dospět k závěru, že hrdinu z něho udělala smrt, že předčasná smrt dělá hrdinu z každého smrtelníka.

Jak jsem rostla a postupně začala více chápat život i smrt, mlčení obestírající tatínkův život a jeho smrt se stávalo čím dál znepokojivější a přeměňovalo je, jeho život i jeho smrt v hájemství tak tajemná, že jsem začala přikládat nadměrnou důležitost nedůležitým objevům, jako například zjištění identity fotografa, který tatínka vyfotografoval onoho 30. listopadu 1978. V období dospívání se z toho mála, co po tatínkovi zůstalo, jevil jeho portrét jako jediná brána, jež mi k němu umožňovala přístup. Ateliér, jehož jméno stálo v pravém rohu portrétu hned pod datem, byl už řadu let zavřený. Když jsem ho hledala poprvé, vyptávala jsem se majitele sousedního podniku, holičství, jehož odkládací pultíky, potažené světlouncem modrým umakartem a se zlatým kovovým lemováním,

nás navracely do filmů z padesátých let. Uvnitř holičství jsem si připomněla, jak jsem vypadala, v botách pasačky krav na černobílé mozaice podlahy, maskáčovém kabátu z druhé ruky koupeném na trhu u Býčí arény, s dredy, v nichž zcela zanikala krása mých vlasů. Trpělivý holič se zřejmě slitoval nad smutnoučkou čtrnáctiletou pubertáčkou, jíž jsem byla, ale neměl mi moc co sdělit, majitel ateliéru byl Američan, jmenoval se Christopher, přijel fotografovat revoluci a už tu zůstal. Nebýt povodní, možná by tu ještě dneska byl, prohlásil nakonec, ty povodně ho připravily o všechno.

Bylo mi devět, když se liják jednoho nelítostného jitra spojil s mořem, aby zaplavily střed města. Maminka mě následujícího dne vzala do Lisabonu, do Dolního Města, kde voda sahala budovám do pasu, a já jsem netušila, že velká voda odnesla i ten plakát, před nímž tatínek stál, i negativy jeho posledních fotografií. Vzpomínám si na jeden bar o trochu výš, s dveřmi dokořán otevřenými a rozbitými okny, jehož majitel vymetal vodu po povodni za zvuku jazzbandu, který možná nepřestal hrát od předchozího večera. Podle holiče se tomu Američanovi, Christopherovi, podařilo ateliér zrekonstruovat, ale jeho nadšení už opadlo a jednoho dne se zničehonic sebral a odešel, zůstaly po něm ve výloze jen portréty posledních zákazníků – šťastných novomanželů, batolat s lokýnkami, občanů s odhodlaným výrazem na fotografiích na průkazky, vydané napospas nemilosrdnému slunci, jež postupně šedly, až byly téměř nerozpoznatelné. Mám

jeho adresu, některé věci si pořád schovávám, řekl holič. Vzala jsem si ji, ač jsem neměla ponětí, co s ní budu dělat. Každý rok jsem si ji přepisovala do nového diáře v naději, že jednoho dne naleznu tu správnou otázku, kterou jsem potřebovala položit fotografovi, abych se cítila s tatínkem víc spojená, stejnou naději, díky níž jsem před několika lety uvěřila, že najdu slova, jimiž bych doplnila básně, které jsem začala psát do sešitů od Hello Kitty. I když jsem věděla, že ve fotografově ateliéru už neexistuje žádná památka na tatínka, chtěla jsem tam zajít, vždycky když byla maminka dobře naladěná a zavolala mi, abychom si zašly na svačinu do Bijou nebo na kávu na esplanádu hotelu Baía. Nevím, proč jsem to dělala, když přitom ve mně vyvolávalo takovou úzkost vidět to místo, kde tatínek pózoval na portrétu nyní rozežiraném hmyzem, představovat si vnitřek ateliéru, jenž pomalu a nepozorovaně mizel stejně jako tatínkovo tělo pod zemí na hřbitově v Torre. Holičství zavřelo před velkou krizí, ve výloze provozovny zůstaly nástroje lesknoucí se na slunci, zbankrotovalo stejně jako galanterie obložená od podlahy ke stropu dřevěnými policemi. V tom bloku domů už neexistovalo nic, co mohl tatínek vidět, kromě cípku moře z konce ulice a jen pod určitým úhlem. Osmatřicet let poté, co vznikl jeho portrét, se mi dostal do ruky ten dopis, který i on měl v rukou.

Všechno v pořádku, odpověděla jsem mamince, která se vrátila z kuchyně s buráky, vychlazeným pivem a dvěma vysokými sklenicemi. Márcia pořád miluje Itálii,

je přesvědčená, že v minulém životě byla Italka, že tam patří. Za našeho mládí nikdo nestudoval ani necestoval, poznamenala maminka, ale kdo mohl, napřed vystudoval a potom cestoval, teď se dělá všechno najednou, ale nic pořádně. Maminka nikdy neodpustila Márcii, že se narodila tak podobná babičce. A co Inês? zeptala se s úsměvem. Ta má pořád ty svoje rozmary, odpověděla jsem, aniž jsem dala najevo, že jsem si všimla tónu zjevné nelibosti, jímž maminka mluvila o Márcii, a naopak nadšení v jejím hlasu, když se mě ptala na Inês, teď prý chce studovat na divadelní škole, s ní je to každý den jinak, respektive pokaždé má jiný nápad, štěstí, že Jorge s ní má svatou trpělivost, že to snáší. Jen tu malou nech, řekla maminka, když se na ni podívám, vidím tebe, je stejná jako ty, hned jak z tebe vypadla, byla celá ty. Neměla jsem ráda maminčiny vulgární výrazy, ale ten, jímž stvrdila moji fyzickou podobnost s Inês, mi vadil obzvlášť. Ačkoliv se mě maminka nezeptala, jak se daří mně, řekla jsem: Jsem pořád unavená, mám teď tolik práce, po chudých letech zkrátka přicházejí roky hojnosti, ještě před pár lety byly domy za hubičku a nikdo je nechtěl, teď požadují za kdejakou ruinu hotové jmění, ale stejně se všechny prodají.

Maminka nalila pivo do sklenic a burské oříšky vysypala do hlubokého talíře, aniž tomu, co jsem právě řekla, věnovala pozornost. Buráky měla vždycky ráda. Položila si je na stůl, aby je úderem ruky zbavila tvrdé slupky, pak je mnutím mezi palcem a ukazováčkem zbavila tenké slupky a poté, co si jich nashromáždila v dlani větší množství, si je

rychlým a nehezským pohybem hodila do pusy. Maminčina vulgárnost se neprojevovala jen v jejím slovníku, kdybych na ni upřeně hleděla, dospěla bych k závěru, že na ní je vulgární téměř všechno – hlasité žvýkání, mánie sedat si na kraj židle, amulet proti závisti, který nosila na řetízku na krku, i to, jak hrdě vystavovala na odiv následky chudoby, v níž se narodila a vyrostla.

To se hodilo, že jsem si vzala tenhle týden dovolenou, pronesla a na jejím jazyku bylo vidět bílou kaši z buráků, kdybych pracovala, nebyla bych s tebou mohla zajet do nemocnice, mám v salonu práce, že nevím, kam dřív skočit, nechápu, proč lidi investují do svatebních šatů, když se po roce rozvedou, podívej se na moji ruku. Natáhla ke mně ruku zdeformovanou artrózou. Ta potvora se čím dál víc podobá nůžkám, řekla, a já jsem nevěděla, jestli si stěžuje, nebo je na to pyšná. Špičku prostředníku měla zakrnelou v důsledku užívání náprstku, a díky křiklavému laku na nehtech a suché kůži vypadaly její nepěstěné ruce poseté hnědými skvrnami ještě starší. Vyprávěla jsem jí, že jedna moje kolegyně dosáhla dobrých výsledků díky akupunktúře, ale maminka se na mě opovržlivě podívala: To určitě, nepůjdu na něco, co ani neumím vyslovit, a zvedla se, aby zatáhla závěsy na dveřích na balkon, protože jí vadilo slunce. Maminka na tom je zřídka dobře, ale taky se jí zřídka daří špatně, není téměř nic, co by jí dělalo dobře nebo naopak špatně, ale téměř všechno jí vadí, slunce dopadající na stolní desku nebo hluk klimatizace v nemocnici.

Byly skoro tři. Litovala jsem, že jsem zrušila prohlídku jednoho domu v Monte Estoril, byla bych ji nakonec stihla. Zvažovala jsem, jestli nemám klientům znovu zavolat, ale obávala jsem se, že dvě změny během tak krátké doby by mohly být chápány jako známka mé špatné organizace práce, a že bych tak klientům mohla připadat méně důvěryhodná. Jedno z Natáliiných zlatých pravidel bylo nikdy nerušit smluvené prohlídky, aby se nenarušila energie obchodu. Natálie věřila na energie, kouzla, karmy, a to jsem jí záviděla ještě víc než trofeje Platinového realitního makléře, nevěřit na nic bylo únavné.

Když spustila závěsy, sedla si maminka znovu ke stolu, ze sáčku vyndala další buráky a vyloupala je svojí hlučnou technikou. Už si ani nevzpomínám, kdys mě naposledy potčila návštěvou, možná tak před rokem, ne? Určitě byly doby, kdy jsme spolu ještě dokázaly hovořit bez ironie překrucující význam našich slov, slova, jež jsme tehdy vyslovily, znamenala jen to, co jsme řekly, ale to muselo být v době tak vzdálené, že mi připadalo, že nikdy neexistovala. Teď už jsem nebyla schopna zjistit původ toho či onoho zvyku, který jsme si vytvořily, hádku, z níž vzešlo vítězně nějaké pravidlo, které zásady byly přezkoumány, aby mohla nastat nějaká změna, a i kdybych je byla dokázala identifikovat, nedokázala jsem určit jejich význam v té směsici citů, jež mě k mamince poutaly a zároveň mě od ní vzdalovaly.

Ve snaze maminku odzbrojit jsem ve své odpovědi potlačila hořkost. Myslím, že to bylo tehdy, kdy jsi mě

požádala, abych ti pomohla založit si účet na Facebooku, přišla jsem, abych tě naučila zacházet s počítačem, chtěla jsi být víc ve spojení s kamarádkami. Maminka se podívala na odkládací stůl vedle televize, na němž ležel počítač zakrytý flanelovým přehozem a na něm reklamní letáky, faktury, bankovní výpisy. Na dalších dvou odkládacích stolicích, tarasících prostor oněch necelých patnácti metrů čtverečních obývacího pokoje, nezbyval ani jeden volný centimetr čtvereční, byly celé pokryté rámečky, vázičkami, nepoužitými svíčkami a miskami s pot-pourri. Moje kamarádky říkají, že se to člověk musí učit celé dny, aby si s tou potvůrkou poradil, stěžovala si, copak jsem se to mohla naučit za těch pár minut, cos tu byla? To bych nedokázala, ani kdybych byla génus, už nikdy jsem se ho nedotkla. Předstírala jsem, že mluvíme jen o počítači a že mě maminka nechce obvinít, že jí málo pomáhám. Můžeš užívat počítač po libosti, on se neopotřebuje, a kdykoliv budeš mít problém, zavoleš mi. Přehlédla jsem ironický úsměv, jímž maminka reagovala na moji odpověď, a když se vrátila k burákům, ke slupkám z buráků a k bílé kaši v ústech, slyšela jsem se, jak pronáším: Myslíš, že až babičku propustí z nemocnice, mohla by tu zůstat pár dní v mém pokoji?

Otočila ke mně hlavu trhnutím prudším, než kdybych jí šlehla bičem. Svrátila obočí, jako by to bylo nutné pro pochopení toho, co jsem řekla. S přivřenýma očima, s hromádkou buráků v dlani a žvýkajíc ty, které už měla v puse, mi připomínala nějakého hlodavce. Nejdřív se zašklebila a potom rozesmála, rozchechtala se, jako bych jí byla řekla

obtížněji pochopitelný vtíp a ona k jeho pochopení potřebovala víc času. Když viděla, že to myslím vážně, odložila buráky, osušila si slzy, které jí smíchy vytryskly, a zhluboka se nadechla. A potom začala mluvit, pomalu jako žákyně odříkávající látku tak dobře naučenou, že se nemá čeho obávat: Tvůj pokoj je v mém bytě a ve svém bytě jsem paní já, řekla, zjevně spokojena se způsobem, jaký našla pro odpověď. Maminčin byt byl vždycky maminčíným bytem, nikdy to nebyl náš byt. Odsunula pytlík s buráky a dodala: Jednou věcí si můžeš být jista, Eliete, ta stará u mě nezůstane, to by tak ještě chybělo, abych jí zase dělala služku, mně už stačilo těch jedenáct let, co jsem jí musela posluhovat, to byly nejhorší roky mého života, a že já o zlých letech něco vím, měla jsem ještě větší chuť utéct z domu tvé babičky než z toho statku Svaté Panny, ale na statku jsem byla ještě malá, ještě jsem nevěděla, co je utrpení, zatímco v domě tvé babičky jsem už věděla, jak těžký je život, a přitom jsem nikdy tolik nevytrpěla jako tam, a jestli tys zapomněla, co jsme tam prožily, já si pamatuju moc dobře, co jsem se natrápila, nebýt slibů, které jsem si dávala, nebyla bych to vydržela, nechtěla jsem tam žít až do smrti, vzpomínáš, kolikrát jsem přísahala, že odtamtud vypadnu?

Jak bych byla mohla zapomenout? Když jsme bydlely v babiččině domě, nebyl jediný Silvestr, kdy by maminka nepřísahala, že si v novém roce sežene lepší zaměstnání než ve svatebním salonu, zaměstnání, jež by jí umožnilo odstěhovat se z babiččina domu, nebylo Silvestra, kdy by mě maminka nepopadla za ramena: Přisahám ti, že za rok

už budeme mít svůj byt, ale dobře poslouchej, co ti řeknu, Eliete, musíš taky chtít odejít z tohoto domu, chtít to ze všech sil, víš, co to znamená chtít ze všech sil? A přitom mi maminka zapíchla ukazovák doprostřed čela: Tohle je to místo, kde dosáhneme všeho, co chceme, nestane se nic, co by se nejdřív nestalo tady, chápeš, Eliete? Jestli chceš něco ze všech sil, jestli jsi si jista, že se to stane, tak se to stane, letos odsud odejdeme.

Když mě maminka poprvé požádala, abych to chtěla ze všech sil, cítila jsem se důležitá, maminčina prosba byla důkazem toho, že už jsem velká, že již můžu být její partáčka pro dosažení toho velkého cíle mít vlastní byt. Maminka mě sice pro to, aby vyčarovala naději, když ta začínala ochabovat, už brala do kina, ale v tom případě jsem byla jen její doprovod, nemusela jsem dělat nic, jen s ní sledovat film. To byl snadný úkol, i když se mi film nelíbil, což bylo obvyklé, pokud maminka vybírala romantické filmy, které ji rozplakaly, ale chtít ze všech sil, to ne, to nebyl vůbec snadný úkol, nevěděla jsem, co si mám při tom myslet, a když jsem se domnívala, že už jsem na to přišla, nedokázala jsem myslet na to, na co jsem měla myslet: Zavírala jsem oči a snažila se soustředit, představovala jsem si nás, maminku a sebe, v novém bytě, jenže když jsem tam setrvala dlouho, pochopila jsem, že nový byt v mé hlavě je byt některé z mých kamarádek, nebo nejčastěji to byl babiččin dům vybavený jiným nábytkem, jinak vyzdobený, jinak vymalovaný, představovala jsem si nás, jak odcházíme z babiččina domu, tak to maminka

řekla: Musíš chtít odejít, chtít ze všech sil, ale pak babička zesmutněla a já jsem otevřela oči. Rychle jsem pochopila, že neumím chtít ze všech sil. Když mě pak maminka v průběhu roku píchala do čela ukazovákem čím dál silněji, namísto toho, aby mi to pomohlo soustředit se, uvedlo to do chodu jakýsi píst, který postupně vytlačoval nadšení, s nímž jsem přijala závazek do nového roku. Já jsem mohla za to, že maminka nesehnala lepší zaměstnání a že jsme neodešly z babiččina domu. Maminka to musela vědět, nejspíš věděla, že jsem nechtěla ze všech sil. Možná to nebylo proto, aby mě požádala o pomoc, ale aby mě potrestala, když na Silvestra následujícího roku zase řekla: Musíš chtít ze všech sil, a já zděšená, s mamčiným ukazovákem zabodnutým doprostřed čela. A stejně tak na Silvestra následujícího roku i toho dalšího a i toho následujícího. Maminka nakonec dosáhla toho, že jsme odešly z babiččina domu, ale já jsem stejně dál nevěděla, jak chtít ze všech sil, a maminka dál pracovala ve svatebním salonu, který jsem měla tak ráda.

Ten obchod byl v Parede a maminka mě tam jako malou brávala každé sobotní dopoledne. Mně se tam líbilo všechno, figuríny představující nevěsty s pootevřenými rty a rukama nastavenýma jako při rozhovoru, chlupatý modrý koberec se dvěma podélnými zlatými pruhy, které se táhly až do okrouhlé haly, předsín zkušebního sálu, tapeta slonovinové barvy lemovaná mašličkami a nebeskými anděly, jasmínová vůně, která nám ulpívala na oblečení, šustění hedvábí a taftů, skříň s věnečky,

rukavicemi, závoji, sítkami a klobouky, líbilo se mi tam všechno, ale obzvláště jsem milovala zkušební sál. Ten byl obložen zrcadly, aby se budoucí nevěsta mohla vidět ze všech úhlů, a byl v něm kulatý stupínek, ovládaný pomocí malého vypínače, na němž se nevěsta pomalinku otáčela jako baletka v krabičce s hracím strojkem. Nepochybovala jsem, že i já budu jednoho dne jednou z takových baletek, *Amour et Bonheur*, budu čekat třeba celou věčnost na den, kdy se během velkolepé slavnosti provdám ve svatebních šatech ušitých na míru za lásku svého života, budu čekat celou věčnost, abych byla šťastná navždycky, v době, kdy štěstí bylo francouzské a snáze rozpoznatelné než *Love and Happiness*. To nejpřekvapivější v obchodě pro nevěsty ale bylo, že jsem byla svědkem zmizení maminky s obhroublými výrazy a gesty, maminčiny každodenní podoby. Ve zkušebním sálu se z maminky stala vynikající švadlena zužující pasy a kráslíci dekolty, k čemuž používala zelený polštářek se zabodnutými špendlíky, připevněný na zápěstí. Elegantními pohyby čárala křídou po podšívce, klouzala po látce ostrými nůžkami, rovnala okraje a na dlouhém dřevěném stole rozkládala šaty s bohatými sukňemi, jež při uhlazování lehce šustily. Maminka nebyla tak zručná jako majitelka obchodu paní Herlanda, která dokázala vnutit budoucím nevěstám závoje a ozdoby účesů, něco modrého pro štěstí, podprsenku, jež si dokázala poradit se zákonem zemské tíže, stahovací pás, v němž mizelo břicho, dokázala nesmírně šikovně změnit tlusté, ošklivé, hrbaté a uhrovité v krasavice, jimž z obrazu, který tam visel, žehnala jejich patronka, svatá Anežka s lilí a beránkem.